

عنوان	آشنایی با علت مرگ ماهی‌های قرمز سفره هفت‌سین
نویسنده	دکتر حسین جعفری
مترجم	

مهم‌ترین دلیل مرگ و میر بالای ماهیان قرمز عدم آشنایی مردم با نحوه نگهداری و مراقبت از ماهی قرمز است.

بر خلاف آنچه تصور می‌شود بسیاری از مردم کشورمان اطلاعاتشان در مورد این حیوان بسیار مختصر است و بعضاً دارای اطلاعاتی غلط هستند.

ماهی قرمز نسبت به دیگر ماهیان آکواریومی مقاومت بالایی دارد و در صورت رعایت نکاتی ساده و آسان می‌تواند سال‌های زیادی عمر کند و اینکه این ماهی‌ها نازک نارنجی و مردنی به حساب می‌آیند ناشی از این است که مردم روش نگهداری آنها را نمی‌دانند. آشنایی با بیماری‌های این گونه ماهی‌ها و روش‌های پیشگیری و بعضاً درمان آنها می‌تواند مفید باشد.

بیماری‌ها سبب بروز رفتار غیر طبیعی در ماهی و همچنین تغییر شکل بدن ماهی می‌شوند. برخی از عفونت‌های ناشی از وجود باکتری، قارچ و پروتوزوئرها سبب مرگ و میر در مقیاس بالا در ماهیان می‌شوند.

در بسیاری مواقع فاکتورهای حیاتی آب و تغییرات ایجاد شده در آن به‌طور عمدی یا سهوی موجب بروز بیماری در ماهی‌هاست؛ گرچه غذا ی مورد استفاده در تغذیه ماهی نیز یکی از عوامل ایجاد بیماری است. ایجاد بیماری و بروز برخی تغییرات در رفتار ماهی در اثر بروز بیماری بسیار مشهود است و توجه به آنها می‌تواند از مرگ ماهی و یا سرایت بیماری به دیگر ماهیان جلوگیری کند.

کنترل دقیق محیط زیست ماهی و دقت در برخی رفتارهای ماهی نظیر آمدن ماهی به سطح آب، شنای غیر طبیعی، تنفس سخت، تنفس سریع باز و بسته کردن مکرر دهان و سرپوش آبخشی به دفعات زیاد، عکس العمل نشان ندادن نسبت به محرک خارجی، شنا در سطوح پایین، قرار گرفتن ماهی در کف آب و باقی ماندن بدون تحرک در آنجا، پرش به دیواره و وارد آوردن ضربه به اشیای داخل ظروف نگهداری ماهی، حرکات سریع باله‌ها، شنای عمودی، تغییر شکل بدن آنان نظیر پوسیدگی دم و باله، تجمع مایعات در بدن یا آب آوردگی شکم، خونریزی پوست، ایجاد انحنای دمی و تغییر محوطه دهان و ایجاد لکه‌های سیاه در دم ماهی، کمرنگی پوست و ریزش فلس و بلند شدن پوست، برآمدگی‌های غیر طبیعی در آبشش‌ها و خونریزی آبشش، کاهش وزن و متورم بودن شکم، تحلیل شکم و پریدگی رنگ و انحنای در قسمت قدامی ستون مهره‌ها، کدورت چشم، بیرون زدگی چشم‌ها و لکه‌های پوستی و... همه می‌تواند دلیل بر وجود بیماری در ماهی بوده و شما را وادار کند که با دکتر دامپزشک برای نجات جان این حیوان کوچک و دوست داشتنی مشورت کنید.

بیماری‌های محیطی

ماهیان قرمز عمدتاً به علت نگهداری در ظروف نامناسب، غذادهی اشتباه و عدم توجه به فاکتورهای آب شامل حرارت آب، میزان اکسیژن محلول در آب، اسیدیته آب، آمونیاک- که به‌طور طبیعی سمی‌ترین ترکیب موجود در آب است و از متابولیسم بدن ماهی ناشی می‌شود- نیتریت‌ها- که بعد از آمونیاک سمی‌ترین ترکیب آب است- و نیترات‌ها و نگهداری ماهی در حجم کم آب در داخل تنگ‌ها تلف می‌شوند.

ماهی‌های قرمز در درجه حرارت بالای 25 درجه سانتی‌گراد آسیب‌پذیر هستند حتی تغییرات ناگهانی دما نیز باعث مرگ ماهی می‌شود. سطح آب اهمیت بیشتری نسبت به حجم آب دارد زیرا سبب می‌شود تا اکسیژن مورد نیاز ماهی بیشتر در آب حل شود، استفاده از ظروف دهان گشاد می‌تواند برای طولانی کردن عمر آنها مؤثر باشد.

برای شناخت بیشتر شما با بیماری‌های ماهی که شاید عامل به‌وجود آورنده آن خودمان باشیم، شایع‌ترین بیماری‌های مربوط به محیط زندگی ماهی‌های قرمز را مرور می‌کنیم:

1 - خفگی:

عامل: کمبود اکسیژن (زیر 6 میلی‌گرم در لیتر)
علائم: ماهی به سطح آب آمده و تنفس سریع دارد.
درمان و رفع مشکل: افزایش میزان هوادهی، کاهش تراکم ماهی، کاهش درجه حرارت و در آکواریوم‌ها رعایت فاصله مناسب از منابع حرارتی

2 - بیماری تغذیه‌ای:

عامل: نبود غذا و یا جیره غذایی نامتعادل
علائم: فرورفتگی شکم و بی‌اشتهایی و ساییدگی باله‌ها و رشد ضعیف و سستی همراه با بی‌حالی
درمان و رفع مشکل: استفاده از جیره متعادل و کافی و استفاده از غذای زنده در تغذیه و افزودن مولتی‌ویتامین و مواد کمکی به جیره غذایی

3 - اسیدی شدن آب:

عامل: تغییر اسیدیته (PH) به زیر 6/5
علائم: شنای غیر طبیعی، به‌طوری‌که ماهی در مسیری کوتاه شنا کرده و سپس متوقف می‌شود. ماهی به سطح آب آمده و هوا را می‌بلعد و موکوس زیاد در آبشش ترشح می‌شود. پدید آمدن نقاط سفید و خاکستری در سر، سستی و بی‌حالی و تنفس سریع و خونریزی‌های نقطه‌ای زیر جلدی
درمان و رفع مشکل: کنترل میزان PH و بالا بردن آن از طریق افزودن محلول آهک به آب.

4 - قلیایی شدن آب:

عامل: بالا رفتن (PH) بیش از 8/4
علائم: خوردگی باله‌ها، تغییر رنگ قهوه‌ای در آبشش‌ها، نداشتن تعادل، بروز نقاط سفید خاکستری در اطراف سر، موکوس زیاد پوستی و نیز خونریزی نقطه‌ای زیر جلدی
درمان و رفع مشکل: تعویض آب و کنترل PH

5 - ضربه:

عامل: حمل و نقل، دستکاری ماهی، برخورد ماهی با اشیاء، استرس حمل و نقل و...
علائم: ریزش فلس‌ها و ماندن در کف آب، از بین رفتن شعاع باله‌ها، تیرگی کامل باله‌ها، تیرگی قرنیه، جراحات روی بدن، خونریزی چشمی، بی‌اشتهایی و سستی و بی‌حالی
درمان و رفع مشکل: کاهش تراکم ماهی و افزایش حجم ظرف نگهداری با افزایش آب

6 - مسمومیت آمونیاکی:

عامل: تغذیه بیش از حد، وجود مانده‌های غذایی تجمع یافته در کف ظرف
علائم: شنای غیر طبیعی، باز بودن دهان و سرپوش آبششی در ماهی، تنفس در سطح آب، پرش ماهی، خوردگی باله، ترشح موکوس زیاد پوستی و سستی و بی‌حالی
درمان و رفع مشکل: کاهش میزان PH و تعویض آب و استفاده از ژئولیت در سیستم مدار بسته و آکواریوم‌ها

7 - مسمومیت با دی‌اکسید کربن:

عامل: اکسیژن کمتر از 6 و دی اکسید کربن بیشتر از 60 میلی گرم در لیتر
علائم: به پهلو افتادن ماهی، کندی تنفس، سستی، بی‌حالی و بی‌اشتهایی
درمان و رفع مشکل: استفاده از مواد بافوری

8 - مسمومیت با کلر:

عامل: افزایش میزان کلر بیشتر از 0/5 میلی‌گرم در لیتر
علائم: کمرنگی ماهی، نداشتن تعادل، رنگ‌پریدگی آبشش‌ها، گود افتادگی چشم‌ها، تنفس آهسته که در سطح آب صورت می‌گیرد.
درمان و رفع مشکل: تعدیل کردن آب با استفاده از مواد خنثی‌کننده کلر (تیوسولفات سدیم)

بیماری‌های عفونی

غیر از بیماری‌های یادشده، گروهی دیگری از بیماری‌ها از عوامل زنده ویروسی و باکتریایی و قارچی و انگلی ناشی می‌شوند که البته مشورت با دامپزشک برای درمان این بیماری‌ها ضروری است. پوسیدگی دم و باله، آبله پوستی، استسقای عفونی (تجمع مایعات در بدن یا آب آوردگی شکم)، بیماری چشمی، بیماری چرخش، ایجاد انحنای دمی و تغییر محوطه دهان و ایجاد لکه‌های سیاه در دم ماهی، شنای غیرطبیعی و کمرنگی پوست و ریزش فلس و بلند شدن پوست، برآمدگی‌های غیر طبیعی در آبشش‌ها و خونریزی آبشش، کمی تحرک و تحلیل شکم و پریدگی رنگ و انحنای در قسمت قدامی ستون مهره‌ها و بیرون زدگی چشم‌ها همه از علائم بیماری‌های میکروبی هستند.

ماهی قرمز در حالت طبیعی می‌تواند ۱۲ تا ۲۰ سال زندگی کند که متأسفانه به دلیل شرایط نگهداری بد در منازل عمر بسیار کوتاهی دارد. در صورتی که جزو آن گروه از خانواده‌ها هستید که صرفاً ماهی را برای ایام نوروز خریداری می‌کنید و امکان فراهم کردن شرایط زیستی مناسب را برای این حیوان نمی‌توانید فراهم کنید، باید با رعایت حقوق حیوانات و برای حمایت از این حیوانات زیبا با خود عهد کنیم که پس از ایام نوروز آنها را در روز سیزده نوروز همراه با روز طبیعت به آغوش طبیعت باز گردانیم.

توصیه‌های آخر

نکات زیر را هم به خاطر داشته باشید:

از بیش از یک جفت ماهی در یک ظرف نگاهداری نکنید، ظروف نگهداری ماهی هم باید به صورت دوره‌ای شسته شود. برای این منظور می‌توانید از محلول نمک طعام 3 درصد یا ترکیبات آمونیوم به مقدار 0/1 تا یک گرم در لیتر آب به مدت 15 تا 10 دقیقه و یا ترکیبات یددار به مقدار 200 میلی‌گرم در لیتر آب به مدت 10 ثانیه استفاده کنید.

باید توجه داشت که مواد ضد عفونی کننده برای ماهی‌ها خطرناک است، لذا باید حتماً ظروف در انتهای کار به دقت شست و شو داده شده و زمانی برای آبیگری مجدد و رهاسازی ماهی برای آن پیش‌بینی شود، هر ماهی قرمز برای ماندگاری طولانی حداقل به یک لیتر آب نیاز دارد که ترجیحاً می‌بایست روزانه تعویض شود، توجه داشته باشید تغییر ناگهانی دمای آب تعویضی موجب ایجاد استرس برای ماهی می‌شود، آب مناسب برای نگاهداری ماهی آب نرم است.

در صورتی که از آب لوله کشی شهری استفاده می‌کنید چون دارای کلر است و ماهی قرمز در مقابل افزودنی‌های شیمیایی همانند کلر بسیار حساس است، این آبها باید قبل از استفاده برای ظروف نگهداری ماهی کلرزدایی شود.

برای این منظور باید آب را قبل از استفاده حداقل به مدت 48 ساعت در ظروف دهان گشاد نگهداری تا ضمن برقراری تعادل گازها در آب کلر موجود در آب خارج گردد، از ریختن نمک یا انداختن حبه قند در آب خودداری

کنید، از انداختن سکه و دیگر فلزات در آب خودداری کنید، ریشه‌های بامبو، صدف‌های ریز و گوش‌ماهی منابع خوبی به جهت تامین مواد معدنی آب محسوب می‌شوند، از ریختن سنگریزه به داخل ظرف ماهی خودداری کنید زیرا علاوه بر اینکه می‌توانند سبب آلودگی محیط شوند، لبه‌های ناصاف آن نیز می‌تواند موجب آسیب رساندن به ماهی و ایجاد عفونت‌های ثانویه شود.

<http://www.hamshahrionline.ir/news-46628.aspx>

IRANWAQUA